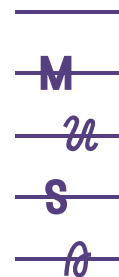

Muziek

Grameer

Zaterdag
20 september
11.00 – 12.00 uur
Sint Servaas
Basiliek, Pandhof

Componist, pianist, beeldend kunstenaar en filmmaker Charlemagne Palestine (New York, 1945) is in de naoorlogse muziekgeschiedenis een van de onplaatsbare figuren die bij gebrek aan referentiekader worden afgeschoven naar de marge. Met zijn onvoorspelbaar meanderende repetitieve muziek geldt hij intussen als co-ouder van de minimal music, al haat hij dat begrip. “Er was nooit iets minimaal aan mijn stijl”, zegt hij in 2010 in een interview met de Britse krant *The Guardian*. “Als ik iets uitvond, dan het maximalisme.” Die term lijkt goed gekozen, gezien de overvloedige volledigheid waarmee Palestine in zijn vaak lange, geïmproviseerde muzieksessies zijn minimale materiaal aan het gehoor blootstelt.

Zoals meer zoekende performers van zijn generatie is bij Palestine de muziek deel van iets groters. Zijn oeuvre is een interdisciplinaire archipel van eilandjes, zijn leven onwaarschijnlijk schilderachtig. Als zoon van joods-Russische immigranten groeit hij in Brooklyn op met de gezangen van de synagoge. Als puber komt hij in aanraking met de lokale kunstenaarsscene. In koffiehuizen is de jonge Palestine, uitgedost met zonnebril en baret, met zijn bongo-spel klinkend gezelschap voor beat-dichters als Allen Ginsberg en Gregory Corso, filmmaker Kenneth Anger en zanger Tiny Tim. Zijn belangstelling is veelzijdig. Als twintiger studeert hij in New York ook zang bij Pandit Pran Nath, de Indiase zanggoeroe bij wie ook minimal music-pioniers als La Monte Young en Terry Riley zangles namen. In de jaren zestig is Palestine daarnaast beiaardier, niet het meest avant-gardistische beroep in de cultuurgeschiedenis. Zijn spel in de New Yorkse St. Thomas' Episcopal Church bij 5th Avenue trekt zo de aandacht dat LaMonte Young en Terry Riley, maar ook popmuzikanten als John Cale, naar hem komen luisteren. Hoewel hij ook met synthesizers zou experimenteren en samen met synthesizerpionier Serge Tsjerepnin zelfs een instrument ontwikkelt, de *Spectral Continuum Drone Machine*, zouden carillonklokken Palestine blijven fascineren. Hij beschikt over een vier ton wegend privécarillon thuis in Brussel, waar hij sinds dertig jaar woont met zijn partner Aude Stoclet en een bizarre verzameling van 18.000 knuffeldieren, die hij *divinities* noemt. Hij vindt ze op straat en ziet ze als verloren zielen, slachtoffers van de consumptiemaatschappij. Ze vergezellen hem ook op het podium.

Zijn eindeloze pianorecitals bij hem thuis in Tribeca op een gigantische Bösendorfer-vleugel bezorgen Palestine in de jaren zeventig zijn eerste faam. Zijn pianostuk *Strumming Music* (1974) verwerft een cultstatus. Aansluitend maakt Palestine experimentele, performance-achtige films en in jaren tachtig is hij vooral als beeldend kunstenaar actief. Voor de Documenta 8 in Kassel creëert hij een reusachtig knuffeldier met drie koppen en twee lijven, God-Bear. Verder is hij, ongebruikelijk voor een componist, allergisch voor muzieknotatie.

Hoe noem je een tachtigjarige met dit cv?

De vraag wie en wat iemand is lijkt in de tijd van identiteitsvraagstukken ook in de kunst een uiterst actuele, en penibele. Wie veel kan, heet een multitalent. Wie zich met levenslange grilligheid en zo gefascineerd als participerende waarnemer op diverse domeinen waagt is meer dan dat, die kijkt misschien fundamenteel anders naar bestaande dingen. De multidisciplinaire perceptie heeft een lange voorgeschiedenis. In de verbeelding van Pythagoras versmelten kunst en wetenschap in de voorstelling van een universum waarin klinkende planeten zelf de harmonie der sferen voortbrengen. Was John Cage, die schreef en tekende en schilderde en speelde, eigenlijk wel een componist? Het is de verkeerde vraag. Zijn werk, voor zover het dat nog hoefde te worden, gaat over de relatie tussen de schepper en het geschapene, over het beschouwen van de dingen. Dat een baanbrekend kunstenaar als Paul Klee ook een goed violist en dito schrijver was, is geen onbelangrijk detail – ze wellen uit dezelfde bron van zoekend waarnemen. Wat deze grote figuren doen is Rome zoeken via alle duizend wegen. Die keuze is in een versplinterd en geglobaliseerd cultuurlandschap misschien de enige valide houding, nu er geen rechte weg meer is. In dat licht zou je Palestine het archetype van de moderne kunstenaar kunnen noemen, een geboren hybride die zich uitdrukt met alle middelen die hij kan bespelen. Het medium wordt secundair. Wat hij vervolgens uitdrukt is in al zijn eenvoud soms extreem complex, en het schurkt altijd dicht tegen het sacrale aan in de zin dat er een heilig zoeken achter steekt. In zijn presentatie lijkt Palestine het prototype van de ludieke zonderling, een echo van de jaren zestig, de tijd van de happenings. Tot die categorie behoren zijn urenlange pianorecitals in kleurrijke outfits met hoed, cognac of whisky bij de hand, omringd door bergen knuffeldieren. En in hun midden speelt hij dan de raadselachtige, uit rudimentair materiaal bestaande muziek die hem in de muziek van minimal-cultuur tot en met Sonic Youth tot inspiratiebron kwalificeerde. Wat is dat toch? In *Strumming music* klinkt een kwint die verbijsterend hardnekkig blijft wat hij is, een oscillerend interval. Maar ongemerkt voegt Palestine elementen toe; een interval, een akkoord. Of je denkt ze te horen door de obsederende hardnekkigheid waarmee die paar tonen het brein bewerken en ontzetten.

Je wordt langzaam in de hallucinatoire staat gebracht waardoor je meer gaat horen dan er is. Dan kan het maximalisme toeslaan. In het ruim een uur durende orgelwerk *Schlingen-Blängen* lijken hallucinante liggende akkoorden in de geest te schiften. Wat je hoort verandert voor de zintuigen van kleur in licht, een zo verblindend licht dat na een halfuur de grens van je incasseringsvermogen is bereikt – het is alsof je recht in de brandende zon kijkt, een haast pijnlijke ervaring. Intussen blijken die simplistische beginklanken te zijn veranderd in complexe, monumentale texturen die je aan je verstand doen twifelen. Was dat er allemaal al? Is het ongemerkt gekomen? Dat ondermijnende effect maakt de muziek zo fascinerend. Palestine legt je waarnemingsproces onder het vergrootglas. En neem je de tijd die hij nodig heeft om zijn punt te maken, dan merk je hoe je stapsgewijs gaat horen wat je eerder miste. Pulsen, boventonen, lichtflitsen, ritmes. Dat is het maximale in het minimale, met drogerende gevolgen. Zijn muziek gaat over trance, zegt Palestine in 2002 in een gesprek met het online magazine *Perfect Sound Forever*. Door die bekentenis vallen met terugwerkende kracht de religieuze componenten van zijn leven op hun plaats. Als kind zong Palestine in de synagoge. Als beiaardier in New York speelde hij dagelijks een kwartier lang hymnen, voordat hij begon te improviseren. *Strumming Music* is gewijde muziek, het cohort knuffeldieren om de speler heen als een kring van getrouwen. Je kunt dat een merkwaardig spel vinden, dat zijn rituelen wel vaker. Het gaat in elk geval over iets heiligs, de geboorte van muziek, een meditatie over het begin van muziek, de kern van de verwondering. De stap terug in het ‘primitieve’ is een stap vooruit naar de bewustwording van waar muziek uit voortkomt, bijna niets. En Palestine wil dat proces zo min mogelijk in de weg zitten met vorm of notatie. Er is geen systeem, alleen de kunst van het zoeken. Hij is de ontdekkende, verwonderde mens, de wereld ontregelend met schijnbaar bruuske maar naïeve provocaties. Daar begint zijn invloed. John Adams, die *Strumming Music* voor strijkkwartet bewerkte, spreekt in zijn autobiografie *Hallelujah Junction* met geamuseerde bewondering over het ‘vreemde genie’ Palestine, dat hij in Californië eind jaren zeventig leert kennen als ‘musicus, schilder, beeldhouwer en bedenker van briljante, vaak scabreuze gesproken monologen die hij het liefst in kleine, krappe kamers uitsprak’. “De lichamelijke intimiteit met zijn publiek stelde hem in staat het ongemak in de kamer met griezelige, zelfs perverse precisie te sturen en te prikkelen.”

Een goeroe, dus. Maar wel een die juist de intieme band met zijn publiek opzoekt, buiten de bubbels van de nieuwe Amerikaanse muziek die hij van John Cage tot Morton Feldman en Karlheinz Stockhausen met argusogen volgt. Ze staan in zijn ogen voor een officiële cultuur die hij verwerpt als koud, analytisch en atheïstisch. Die atmosfeer voelde hij ook in het universitaire klimaat waar hij als rondzwervende student snel zijn bekomst van kreeg. Hij zocht een veilige schuilplaats waar hij vreedzaam kon samenzijn ‘met mijn dieren, mijn drank, mijn vrienden en mijn muziek.’ In *Perfect Sound Forever* zegt Palestine ook dit: “Ik had de behoefte tot een soort religieus ritueel te komen buiten het religieuze domein.” In het van ‘grandmère’ afgeleide *Grameer*, in Maastrichts dialect vernoemd naar de beide luidklokken van de Sint Servaasbasiliek, betreedt Palestine dat zelfveroverde domein opnieuw. Het een uur durende stuk, Palestine spreekt van een ‘Ceremony for the Grameer’, wordt een met elektronische middelen aangelengde dialoog tussen de klokken, het carillon van de Sint Servaas en het

mobiele midi-carillon van de Maastrichtse beiaardier Frank Steijns. Daarmee kan de onvoorspelbare realisatie van dit stuk met terugwerkende kracht de klinkende bestemming worden van een reis die voor de improviserende jonge beiaardier ooit in New York begon. Het heeft even geduurd, maar dat is het verhaal van zijn leven, zei hij in 2010 al in *The Guardian*. "Het heeft vijftig jaar gekost om een plaats onder de zon te vinden voor een avant-gardistische, knuffeldiervererende Quasimodo."

Bas van Putten

Musica Sacra Maastricht is een coproductie van Stichting Musica Sacra en Theater aan het Vrijthof en wordt mede mogelijk gemaakt door

**FONDS
PODIUM
KUNSTEN**
PERFORMING
ARTS FUND NL

Gemeente Maastricht

provincie limburg

**elisabeth
strouven**
fonds

stichting
FSI
Fonds voor Sociale Instellingen

STICHTING
Kamink
Nieuwenhof

Festivalleiding, fondsenwerving en hoofdredactie Erwin Roebroeks **Programmacommissie** Harrie van den Elsen (voorzitter), Sylvester Beelaert, Frauke Bernds, Erwin Roebroeks, Tamar Tarenskeen en Saskia Törnqvist **Vormgeving** Stefan Habets **Marketing en publiciteit** Paola Möllering, Karlijn Pauw en Hetty van Dongen **Productie** Raf Meijers **UITbalie** Vicky Bruijn en Susan Meisen **Technische coördinatie** Judith Bruijnzeels en Frank Wijnands **Expositiebegeleiding** Peter Snellens Facilitair Nandi Nijsten **Financiën** Jos Spauwen **Festivalbeeld** Natalie Albus student Vormgeving | Visuele Communicatie aan Maastricht Institute of Arts, Zuyd Hogeschool **Directeur-bestuurder** Brigitte van Eck **Raad van Toezicht** Klaartje Peters (voorzitter), Barbara de Heer, John Monseweije, Nouran Serag, Ingeborg Stijnen en Jeroen Trienes.

